

EN NU NOG DE HERVORMING VAN DE JEUGDBESCHERMINGSWET VAN 1965

Na vier jaar paars-groen beleid kunnen we wat betreft de verwezenlijkingen inzake de lang aangekondigde hervorming van de Jeugdbeschermingswet van 1965 vrij kort zijn. Op 1 januari 2002 werd artikel 53 van de Jeugdbeschermingswet en de mogelijkheid om jongeren in de gevangenis op te sluiten afgeschaft. Twee maanden later echter werd deze mogelijkheid via de Everberg-wet weer ingevoerd. Volgens de regering en de indieners van het voorstel van deze *noodwet* ging het begin 2002 echter 'enkel' om een noodsituatie, die een punctuele wet én dus een snelle oplossing vereiste. De uiteindelijke goedkeuring van de wet gebeurde wel met de belofte om het fundamentele hervormingsdebat na de paasvakantie van 2002 aan te vatten.¹ Maar waar blijft dit debat?!

Nochtans is de noodzaak aan hervormen prangend. In de praktijk stellen we immers het ontstaan vast van verschillende alternatieve manieren van omgaan met jeugddelinquent gedrag: gemeenschapsdienst, leerprojecten, herstelbemiddeling ... Deze alternatieven wijzen op een veranderde visie op jeugddelinquent gedrag waarbij een pure *beschermende* houding ten aanzien van delinquente jongeren niet langer als opportuun wordt aanzien. Voor deze alternatieven is er, na jaren van experimenteren en in het licht van de nodige rechtszekerheid en rechtsgelijkheid, dringend een wettelijke regeling nodig.

Behalve een 'alternatieve' beweging stellen we echter ook een repenalisatie-beweging en een verschuiving naar het volwassen strafrecht vast. Zo werd de uithandengeving van jongeren naar het volwassen strafrecht met de wet van 1994 versoepeld. De recente Everberg-wet van haar kant poneert dat de veiligheid van de maatschappij het primaire doel van de nieuwe plaatsingsmaatregel moet zijn. Dit staat echter haaks op de Jeugdbeschermingswet van 1965 die het belang van het kind als leidmotief naar voor schuift. Het wetgevend kader van het jeugdrecht wordt door de opeenvolgende wetswijzigingen steeds complexer en inconsequenter. In toenemende mate verwijst de wetgeving zowel naar de beschermende als de strafrechtelijke logica. Bij gebrek aan duidelijke criteria blijft de ruimte voor willekeur in de praktijk navenant groot. Problemen inzake de bevoegdheidsverdeling tussen de federale overheid en die van de gemeenschappen worden door deze juridische onduidelijkheden en tegenstrijdigheden eveneens in de hand gewerkt.

In navolging van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind zouden minderjarigen bovendien van bepaalde fundamentele mensenrechten moeten kunnen genieten. Volgens het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind nemen de Staten die het verdrag ratificeren (waaronder dus België) bovendien de verplichting

1. *Hand.* Senaat 1 maart 2002 (namiddag), 30.

op zich om hierin zelf de nodige positieve stappen te zetten. In de huidige stand van de wetgeving blijven nochtans bepaalde van deze rechten onbestaand. Het **vermoeden van onschuld** tot het tegendeel is *bewezen* (dus geen sancties zonder eerst van een proces te mogen genieten), het **subsidiariteitsbeginsel** (bij gelijk effect heeft de minst ingrijpende sanctie of maatregel voorrang: plaatsing is dus een *ultimum remedium*, voorrang moet worden verleend aan alternatieve vormen van afhandeling), het **legaliteitsbeginsel** (geen straf zonder wet: dus geen alternatieve sancties op parketniveau zolang geen enkele wet het toelaat), het **proportionaliteitsbeginsel** (een gerechtelijke reactie in verhouding tot de feiten en de persoonlijke omstandigheden van de dader: dus geen plaatsingen voor lichte misdrijven), het **recht op een eerlijk en billijk proces** (dus recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, op gratis en kwaliteitsvolle bijstand van een advocaat, maar ook recht op daadwerkelijke participatie van het kind aan het gerechtelijk proces), het **klachtrecht** van opgesloten minderjarigen enz. blijven dagelijkse pijnpunten in de jeugdbeschermingswet en -praktijk.

Het toekennen van deze rechten mag echter geen alibi zijn voor het onderwerpen van de minderjarigen aan een puur op repressie gericht systeem. Bij de totstandkoming van de Everberg-wet stellen we immers vast dat het toekennen van bepaalde proceswaarborgen gebruikt (of beter: misbruikt) werd om de opsluiting van jongeren in een gevangenis te legitimeren. Nochtans zou het toekennen van bepaalde rechten aan minderjarigen *in het belang van het kind* moeten gebeuren en niet *in het belang van de veiligheid van de maatschappij*. Een op repressie gericht systeem beantwoordt bovendien niet aan het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind dat poneert dat de gerechtelijke reactie op jeugddelinquentie vooral de herintegratie van het kind in de maatschappij moet nastreven.

Uit voorgaande mag blijken dat een hervorming van de Jeugdbeschermingswet meer dan noodzakelijk is. Maar er is meer. De afgelopen jaren, in tijden van sterk gemediatiseerde zaken, komen de jeugdbescherming, jeugdcriminaliteit en jongeren in het algemeen in een versterkt negatief én onveilig daglicht te staan. Steeds weer wordt het klassieke argument van de stijgende jeugdcriminaliteit de wereld ingestuurd, hoewel er geen betrouwbare en toetsbare gegevens voorhanden zijn om het debat te voeren. Daarenboven trad een duidelijke racialisering van de problematiek, door steeds weer te verwijzen naar de migrantenjongeren in onze steden, op de voorgrond. Het politiek klimaat met verwijzing naar de verkiezingen in Frankrijk, het Pim-klimaat in Nederland, de lessen uit zwarte zondag, het cordon sanitaire tegen het Vlaams Blok, de kloof tussen justitie en de burger, voedt een discours waarin repressie en harde aanpak van jeugdcriminaliteit en bescherming van de maatschappij centraal staan. Hierdoor overheerst steeds luider een openlijk demagogische roep naar 'een harde aanpak voor hardeleerse jongeren'. En dit is bijzonder ongenueanceerd. Het toekennen van de rechten van minderjarigen en de hervorming van de jeugdbescherming worden daarbij als pasmunt gebruikt voor een repressieve en haast exclusief penitentiaire reactie.

Daarom mag dit hervormingsdebat niet enkel over het 'technisch-juridisch' verbeteren van het jeugdrecht gaan. Centraal in het debat staan enkele fundamentele vragen. Een eerste vraag betreft de maatschappelijke positie van onze jeugd en de daaraan gekoppelde verantwoordelijkheid, waarvan de strafrechte-

lijke slechts één facet is. Indien we minderjarigen kunnen beschouwen als volwaardige participanten in de samenleving, zijn er principieel (en juridisch) geen argumenten om jongeren niet aan te spreken op hun verantwoordelijkheid. Maar enkel de strafrechtelijke verantwoordelijkheid *au sérieux* nemen en verder niets, getuigt van een enge (repressieve) visie op jongeren. Een tweede vraag die zich opdringt betreft de keuze voor een apart *jeugdrecht*, waar alle minderjarigen recht op hebben. Een derde vraag betreft het karakter van de maatschappelijke reactie. Het *anders* straffen van minderjarigen is sinds het ontstaan van de kindbescherming een rode draad geweest in de wijze waarop gereageerd wordt op minderjarigen en hun misdrijven. Het is tijd om stil te staan bij de vraag: *Welke sanctie of reactie* achten we noodzakelijk, rechtvaardig en legitiem voor minderjarigen die een misdrijf hebben gepleegd. *Welke reactie voor welk misdrijf?*

De ondertekenaars nodigen de politici daarom uit om werk te maken van een coherent jeugdrecht en dus de hervorming van de Jeugdbeschermingswet van 1965 op de politieke agenda te plaatsen. Het realiseren van deze hervorming moet gedragen worden door een breed maatschappelijk draagvlak. Daarom is een breed maatschappelijk én parlementair debat onontbeerlijk.

Els DUMORTIER en Jenneke CHRISTIAENS*

* Vakgroep Criminologie, V.U.B.